

Szociális igazgatás és a statisztika

ELŐADTA DOBROVITS SÁNDOR

A szociális igazgatásnak és a statisztikának összefüggéseiről szólva mindenképp hangsúlyoznunk kell, hogy a statisztikai adatgyűjtésnek a közigazgatás ennél az ágánál elsősorban segítő szerepe van, melyben a szociális igazgatás célkitűzéseire simulva, azoknak elérését van hivatva sajátos eszközeivel előmozdítani. Ennek hangsúlyozását azért tartom szükségesnek, mert kormányzati és közigazgatási körökben gyakran halljuk egyes adatgyűjtésekkel kapcsolatban azt a megjelölést, hogy az adatgyűjtés „statisztikai célokra szolgál”. Nyilván úgy értelmezve ezt a megjelölést, hogy az adatgyűjtésnek valamely elvont, a gyakorlati étellel össze nem függő célja van. Ez a beállítás alkalmas arra, hogy a statisztikai adatgyűjtések iránti érdeklődést csökkentse és azok jelentőségének felismerését megnehezítse.

Ezzel szemben tisztában kell lennünk azzal, hogy öncélú statisztikai adatgyűjtés nincsen. Statisztikai célról valamely adatgyűjtésnél csak abban az értelemben lehet beszélni, hogy ki akarjuk emelni az adatgyűjtésnek azt a jellegzetességét, miszerint az adatoknak nem egyéni felhasználását, hanem számszerű összefoglalását tervezzük. A statisztikai célú adatgyűjtés tehát szemben áll a nyilvántartási vagy a címertári célból végzett adatgyűjtéssel, de semmiképpen sem jelent megkülönböztetést valamely gyakorlati, pl. szociális célú adatgyűjtéstől, minthogy végeredményben minden észszerű statisztikai adatgyűjtésnek gyakorlati értékű végcélja kell hogy legyen.

Előadásom tárgyát ennek megfelelően közelebbről úgy határozhatom meg, hogy az tájékoztatni kíván arról, hogy a szociális igazgatás céljait mily módon szolgálja és szolgálhatja a statisztika.

A statisztikának több mint száz fogalmi meghatározása közül témánk szempontjából a statisztika lényegét a legjobban akként jelölhetjük meg, hogy a statisztika tömegmegfigyelés, a tömeget alkotó egységek azonos természetű tulajdonságainak számszerű összevonása útján. Ha már most a szociális igazgatás célját vizsgálva annak meghatározásánál megállapítjuk, hogy az a széles alsóbb néprétegnek jólétét kívánja előmozdítani, úgy nem lehet kétséges, hogy a statisztika kiválóan hivatott arra, hogy a szociális igazgatás benső segítőtársa legyen. A szociális igazgatás kisebb-nagyobb tömegek ügyeinek ellátásával foglalkozik és feladata, hogy azoknak a sorsán, lehetőleg minél szélesebb körben javítson. Mind ennek a feladatnak tömegszerűsége, mind az a körülmény, hogy a nem elszigetelt egyéni, hanem népi jólét alakulása legtöbbször csak számokkal fejezhető ki, világosan rámutat arra, hogy ennél az igazgatási ágánál a statisztikai módszer alkalmazásának milyen termékeny talaja van.

A szociális igazgatás feladatkörébe eső jelenségeknek, ezek tulajdonságainak statisztikai adatgyűjtés alapján való számszerű kifejezése számos esetben már akkor is gyakorlati értékkel bír, ha az adatgyűjtés eredményeként nyert abszolút számokat önma-

gukban vizsgálják. A viszonyítás itt a szociálpolitika által megjelölt ideális mértékhez történik és amennyiben kedvezőtlen eredményt mutat, mozgásba kell hogy hozza a szociális igazgatásnak apparátusát. Bensőbb kapcsolat támad azonban az igazgatás és a statisztika között, ha az adatoknak bizonyos időn keresztül történő rendszeres gyűjtésével a statisztika értékmérőjévé válik a szociális intézkedések hatályosságának, az általuk elért eredményeknek. A hasonló feladatkörben uralkodó állapotoknak és viszonyoknak térbeli összehasonlítása ugyancsak értékes tanulságokat rejt magában és a mutatkozó differenciák okának figyelembevétele támpontul szolgálhat a szociális teendők ellátásánál. Végül igen célszerűen hasznosíthatók az igazgatási tevékenységben a különböző tárgyú, de egymással összefüggő adatok egymásrahatásának tekintetében tett megfigyelések.

A statisztika tehát állandó szigorú figyelmeztetője a szociális igazgatásnak, megmutatja, hogy hol vannak a modern felfogással össze nem egyeztethető hiányok és mennyiben forog fenn a múlttal, vagy más közigazgatási területekkel való összehasonlításban a helyzet javításának szüksége. Rávilágít arra, hogy jó úton vagy rossz úton halad-e az igazgatás és arra is, hogy vajjon az egyik vonalon kedvező hatást elért intézkedés nem okoz-e más téren kárt.

A szociális igazgatás minden fázisában rászorul statisztikai ismeretekre. A törvényhozás ma már minden törvényalkotásnál terjedelmes és sokszor különlegesen ebből a célból végrehajtott igen költséges, alapos statisztikai adatgyűjtésekre támaszkodik. De mivel egyrészt a törvényhozástól sokszor megkívánt gyorsaság miatt a szükséges terjedelmes külön adatgyűjtések kellő időre nem készülhetnek el, másrészt pedig a társadalmi élet viszonyainak regisztrálásával a törvényalkotás kezdeményezésére az indítékot legtöbbször éppen a statisztika kell hogy adja, a statisztikai szolgáltatnak elméleti tudományos rendszerességgel kidolgozott oly általános program alapján kell működnie, amely nem csak az adott időben aktuális kérdések megvilágítására szorítkozik, hanem arányosan kiterjeszkedik a szociális élet egész területére.

A szociális statisztika munkatervének ezt az ideális elgondolását sajnos, csak részben lehet megvalósítani. Anyagi és statisztikai technikai okok miatt egyes nagyfontosságú adatgyűjtésekkel alig, sőt sokszor egyáltalában nem foglalkozhatunk. Viszont más kevésbé fontos, de könnyen és kevés költséggel végrehajtható felvételek nyilván aránytalan bőségben találhatók a hivatalos statisztikai munkatervben.

Ennek a munkatervnek összeállításáról és jelentőségéről az 1937. évi Közigazgatási Továbbképző Tanfolyam hallgatóit már volt szerencsém tájékoztatni s azért itt elegendőnek tartom annak az ismétlését, hogy az 1929. XIX. törvénycikk értelmében valamennyi hatóság, hivatal, valamint törvény által alkotott testület és intézet által közvetlenül vagy közvetve végzett s nem belső igazgatási célú, vagy nem helyi jelentőségű statisztikai adatgyűjtésről a miniszterelnök évente statisztikai munkatervet készít, amelyet hozzájárulás végett az országgyűlés elé terjeszt. Az ebbe a hivatalos munkatervbe felvett adatgyűjtéseken kívül hivatalos adatgyűjtés csak kivételesen, minisztertanácsi engedéllyel, a parlamentnek való utólagos bejelentési kötelezettséggel hajtható végre.

A Hivatalos Statisztikai Munkatervbe felvett adatgyűjtések természetesen elsősorban kormányzati célokat szolgálnak. Az eredmények közzététele csupán a legfontosabb adatokra vonatkozóan történik területi, túlnyomórészt legfeljebb törvényhatósági részletezéssel.

A statisztikai munkatervnek a szorosan vett szociális igazgatás körébe eső adatgyűjtései a következők:

Társadalombiztosítási statisztika. A munkásjóléti törvényalkotások megindításával vette kezdetét. Tárgy szerint két főágazatra oszlik. A betegség és baleset esetére biztosítottak statisztikája a tagok forgalmát, létszámát, fizetésük nagysága szerint való megoszlását, majd a különböző betegségek gyakoriságát, tartamát, a keresőképességre való kihatását, továbbá a betegségeknek és baleseteknek a különböző foglalkozásokkal való összefüggését tárgyalja; kiterjed a biztosítóintézetek pénzügyi eredményeinek taglalására is. Magában foglalja mind az OTI, mind az önálló vállalati pénztárak, a MABI és az önálló biztosító alapok adatait. A fontosabb adatokat kerületi pénztárak és önálló biztosítási szervek szerint is részletezve közli és így azoknak bizonyos helyi tagozódás szerint való megfigyelését is lehetővé teszi. 1933 óta a társadalombiztosítási statisztika kiterjed az öregségi, rokkantsági, özvegyeségi és árvasági biztosítási ágazatokra is, mivel ettől az esztendőől kezdve a biztosításnak ezen a terén is megindultak a szolgáltatások. Itt is a tagforgalom és taglétszám, a biztosítottaknak fizetési csoportjai képezik az adatok csoportosításának főszempontjait.

A társadalombiztosítási statisztikát kiegészíti az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézetnek adatgyűjtése, mely a mezőgazdasági munkásság ott biztosított létszámának kimutatásával, a baleseti sérülések statisztikájával és a nyugdíj csoportbeli tagok adatainak feldolgozásával foglalkozik.

Munkanélküliségi statisztika. A Hivatalos Statisztikai Munkaterv ennél a gazdasági és szociális életünkre nézve oly fontos kérdésnél sajnos kénytelen megelégedni azzal az utalással, hogy a munkanélküliségről a szakszervezeti érdekképviselők adnak ki havonta közlést. Ezek az adatok azonban természetesen csak részlegesek és az ipari munkásság szociáldemokrata és keresztény szocialista szakszervezetekben tömörített tagjainak munkanélküliségét jelzi. Kiegészítő adatokat nyerünk még az Állami Munkaközvetítő Hivatal adataiból, amelynek a munkára jelentkezett munkások, az üres munkahelyek és a tényleg közvetített állások számaiból alkotott viszonyismái jellemzőek a munkapiac helyzetére. A mezőgazdasági munkásság munkanélküliségéről az Országos Gazdasági Munkaközvetítő Iroda adatgyűjtése tájékoztat. Itt a munkakönyvvel ellátott és tényleg munkában álló mezőgazdasági munkások viszonyismára nyújt képet a mezőgazdasági munkanélküliségnek hónapról-hónapra történő alakulásáról.

A munkanélküliség pontos megmérése és figyelemmel kísérése azonban csak úgy volna lehetséges, ha a kötelező hatósági munkaközvetítés rendszerében minden munkás helyváltoztatása és munkanélkülisége statisztikailag számbavehető lenne.

Önálló munkanélküliségi adatgyűjtés a velejáró nagy költségek és a bejelentések ellenőrzésének nehézségei miatt még hosszabb időközökben sem látszik célszerűnek, még kevésbé végezhetne a statisztikai hivatal a munkanélküliség helyes megítélése érdekében feltétlenül szükségesnek látszó ily adatgyűjtést havi időközönként. Az 1930-i népszámlálás alkalmával egyébként kísérlet történt a munkanélküliek megszámlálására is, azonban az eredmény nem volt kielégítő és mire az egyébként is megbízhatatlan adatok feldolgozást nyerhettek, a gazdasági életben történt nagy változások az eredmény értékét mélyen leszállították.

Ipari munkabérstatisztika. Az ipari munkabérek alakulását ú. n. képviselői statisztikával figyeljük meg. Kétszáz gondosan kiválasztott és meghatározott tipikus foglalkozásban fizetett órabérekéről évente két ízben, összesen átlag 20.000 munkásról, gyűjt-

jük be az adatokat és ezeknek alapján megközelítő pontossággal állapíthatjuk meg különböző munkahelyeken fizetett legnagyobb, legkisebb és átlagos bérek összegét. A heti munkaórák számáról egyidejűen gyűjtött adattal összevetve ez a statisztika a munkásság heti keresetéről is tájékoztatást nyújt.

Hivatalos munkabéradatokat közöl még az Állami Munkaközvetítő Hivatal, közlései azonban természetesen csak azokra az esetekre szorítkoznak, amelyeknél sikeres közvetítés történt és itt a felajánlott kezdő fizetést jelzik.

Mezőgazdasági munkabérstatisztika. Az adatgyűjtés célja megállapítani azt, hogy a mezőgazdasági munkásság legfontosabb és egész évi ellátására kiható munkálataiért mekkora munkabért kap. A kérdőív a gazdasági cselédek általános adatain kívül az aratási, hordási, cséplési munkabérek, a szalastakarmányok munkabéreit, a mezőgazdasági napszámbéreket, a sommás munkabérek, a kapásnövények munkabéreit, a részesek és a dohánykertészek munkabéreit tudakolja és a munkaerő igénybevételére, valamint a munka időtartamára vonatkozólag vet fel kérdéseket. A kérdőív utolsó fejezete a természetbeni járandóságok helyi piaci értékét vizsgálja. Az adatgyűjtés egyelőre csupán az 500 kat. holdnál nagyobb területű gazdaságokra szorítkozik.

Gazdasági cselédek képviselői munkabérstatisztikája. Az adatgyűjtés célja megállapítani a gazdasági cselédek szociális helyzetét, családi viszonyait és a helyenkint nagy szélsőségeket mutató kereseti lehetőségeket. A kérdőív a cseléd népesedési és családi viszonyaira, a családfők és a családtagok alkalmazási minőségére, az alkalmazás időtartamára, valamint az egyes családtagok kereseti viszonyaira vonatkozóan vet fel részletes kérdéseket. Egyelőre csak az 500 kat. holdnál nagyobb területű gazdaságok cselédeiről folyik ez az adatgyűjtés.

Szőlőmunkások munkabérstatisztikája. Az adatgyűjtéssel a szőlőmunkások és vincellérek munkabérviszonyairól országos áttekintést kívánunk nyerni, amelynek keretében a szőlőmunkákért fizetett béreknek vidékenkint való összehasonlítására és a szőlőmunkások kereseti viszonyainak vizsgálatára is mód nyílik. A kérdőív munkanemenkint tudakolja a szőlőmunkások munkabérét és külön vizsgálja a vincellérek keresetét. A kérdőívet a községi előljárásságok állítják ki.

Aratási szerződések statisztikája. Az adatgyűjtés célja a mezőgazdasági munkásság vidékenkint oly eltérő kereseti viszonyainak megállapítása, vizsgálata és összehasonlítása. A kérdőív részletes adatokat tudakol a learatandó területre, az aratómunkások számára, járandóságára és munkaidejére vonatkozólag. Tudakolja ezenkívül a szalastakarmányok munkabéreit, a cséplési viszonyokat, az igazsolgáltatást, az esetleges földjárandóságokat és az egyéb szerződéses kikötéseket. A kérdőilajstromot a községi előljárásságok állítják ki oly módon, hogy minden egyes aratási szerződés egy-egy sort fog tenni.

Mezőgazdasági vándormunkások statisztikája. Ennek a vándormozgalomnak fészkeit keressük, a kirajzó tömegek nagyságát, vándorlásuk irányát és idényszerű letelepedéseit, munkát nyújtó helyeit kívánjuk megállapítani. A kérdőív ehhez képest a munkások állandó lakhelyére, nemi megoszlására, a munkanemre és a munka időtartamára vonatkozó kérdéseket tartalmaz. A kérdőíveket a községi jegyzők töltik ki a munkások vezetőik bevallása alapján.

Mezőgazdasági munkaviszályok statisztikája. Az adatgyűjtés a mezőgazdasági munkaviszonyok feszültségéről tájékoztat. A mezőgazdasági munkabeszüntetésnek nemcsak egyéni, hanem sokszor pótolhatatlan közzgazdasági jelentőségű kárai is vannak.

Szociális szempontból is fontos az elégedetlenség ily kitöréseinek állandó figyelemmel kísérése és nyilvántartása. Ez az adatgyűjtés a mezőgazdasági munkaviszonyból felmerülő vitás ügyekre vonatkozó adatgyűjtéssel együtt kiegészítő része az agrárnépeség életszínvonalát kutató új adatgyűjtéseknek. A kérdőív a munkaadóra, a gazdasági üzemre, a sztrájk időtartamára, a résztvevő munkások számára, a gazdasági veszteségre vonatkozó kérdéseket tartalmaz. Az aratósztrájkokat a közigazgatási hatóságok esetenként a földmivelésügyi miniszternek jelentik. A statisztikai hivatal ezúton szerez tudomást róluk és az érintett gazdaságoknak küldi a kérdőívet kitöltés végett.

Amint már fentebb említettem volt, a hivatalos statisztikai munkaterv alapján begyűjtött adatok legnagyobb részét az egyes minisztériumok részére megkivánt összeállításokban nyernek feldolgozást.

A nagyobb nyilvánosságra szánt kiadványok túlnyomóan országos vagy legfeljebb törvényhatósági adatokat közölnek s a legritkább esetben, mint pl. alapvető népszámlálási adatok közlésénél adnak községenként részletezett adatokat. Talán az adatpublikációnál követett ez az eljárás is hozzájárul ahhoz, hogy a hivatalos adatgyűjtések eredményei nem részesülnek a helyi hatóságoknál abban a figyelemben, amelyet tartalmuknál fogva méltán megérdemelnének és a hivatalos adatgyűjtések anyagából a helyi hatóságok irodáiban vajmi keveset találunk. A Központi Statisztikai Hivatal szervezeti szabályzata ugyan előírja, hogy a Hivatal valamennyi kiadványát hivatalból díjmentesen meg kell küldeni valamennyi törvényhatóságnak és ezekben a kiadványokban számos, a törvényhatóságokra közvetlenül vonatkozó részletadat is szerepel. Sajnos, azonban a Központi Statisztikai Hivatal ebben az irányban történt érdeklődésére kénytelen volt megállapítani, hogy kötetének megőrzése és kezelése iránt a legtöbb esetben nem történik gondoskodás. A törvényhatóságot közvetlenül érdeklő adatoknak kijegyzése, nyilvántartása és megfigyelése pedig majdnem teljesen mellőztetik. Ezek után már alig csodálkozhatunk azon, hogy a járási igazgatásnál a hivatalos adatoknak többnyire még nyomát sem találjuk. A községi előjáróságoknak statisztikai fegyvertára is igen szegényes. Pedig tekintettel arra, hogy a legtöbb adatgyűjtés a községi jegyző kezén megy keresztül, a községeknek a statisztikai adatok ki jegyzésére már jóval a közlemények megjelenése előtt, az adatok begyűjtésének időpontjakor számos lehetőségük nyílik.

Kétségtelen, hogy a statisztikai adatoknak nyilvántartása s alakulásuknak megfigyelése a helyi igazgatásban csak úgy válhatik általánossá, ha annak alapjait központi, szakszerű szervezéssel rakjuk le. A hivatalos adatgyűjtéseknek községi, járási és törvényhatósági eredményeit azért rendszeresen meg kellene küldeni az illető hatóságoknak. És gondoskodni kellene arról is, hogy ezeknek az adatoknak nyilvántartása, összefüggéseiben is könnyű tanulmányozása megfelelően szerkesztett, nevezzük „statisztikai törzskönyvben, megtörténhessék. Ez a községi, járási, törvényhatósági statisztikai törzskönyv tehát megfelelő rovatolással évekre visszamenően mutatná a helyi szociális viszonyoknak alakulását, módot nyújtana arra, hogy – szintén lehetőleg szakszerű központi irányítással – a helyi hatóságok saját különleges viszonyaikra való tekintettel önálló adatgyűjtéseket is folytathassanak és az így nyert megállapításokat feljegyezzék.

A közigazgatási tisztviselők nagyobb számban való beosztása néhány havi gyakorlati tanulmányi szolgálatra a Központi Statisztikai Hivatalhoz, illetve a városi tisztviselőknél a Székesfővárosi Statisztikai Hivatalhoz, célszerűen mozdítaná elő ezeknek a törzskönyveknek szakszerű vezetését. A statisztikai adatok alapján írt helyi monográfiák

közzététele és jutalmazása kiváló közigazgatási tisztviselői karunknak bizonyára szintén ösztönzést adna az eddig oly elhanyagolt helyi adatok beható tanulmányozására.

Előadásom tárgykörére szorítkozva egy ily törzskönyvnek, amely természetesen leg kiterjedtebbnek a közigazgatás minden ágazatára, csupán szociális vonatkozású fejezetét kívánom vázlatosan körvonalozni.

1. Bevezető részében a törzskönyv az egyes községekre vonatkozó általános tudnivalókat tartalmazza, amelyek között természetesen már számos szociális, különösen közegészségügyi vonatkozású, de nem statisztikai természetű adat is szerepelne. Itt foglalnak helyet az éghajlati viszonyokra, a vízellátásra, nevezetesen a kutak állapotára stb. vonatkozó adatok is.

2. A népességre vonatkozó adatok között mindenekelőtt a népszámlálásoknak a községekre vonatkozó összes adatai szerepelnének, amelyek közül a szociális munkás-gondozás szempontjából különösen a keresőknek nem és kor szerint való megoszlása, valamint a foglalkozási részletes adatok érdemelnek figyelmet. A népmozgalmi adatoknál a törvényes és törvénytelen szülöttek aránya, a házassulok korviszonyai, a halálozásoknál a halál oka és az orvosi kezelés igénybevételének elterjedése, az öngyilkosságok száma és oka stb. kifejezetten szociális vonatkozású adatok.

3. A mezőgazdasági munkanélküliségi statisztika, miként fentebb említettük, az előjárásnál vezetett nyilvántartáson nyugszik és így azok feljegyzése nem ütközik nehézségbe. Hasonlóképp a mezőgazdasági munkabérstatisztika összes adatai is könnyen kijegyezhetők volnának. Az aratási szerződések fontosabb adatait az országos feldolgozásnak megfelelően, alig számbajövő munkával, a községi jegyző is összeállíthatná és a törzskönyv megfelelő rovataiba bejegyezné.

4. A munkaviszonyokról, lakóházépitkezésekről, egyesületekről stb. fentebb ismertetett adatgyűjtések a törzskönyvnel ugyancsak hasznosíthatók.

De az állami statisztikai adatgyűjtéseken felül igen tág lehetőség van még arra, hogy a községi törzskönyv a helyi viszonyokra jellemző és a szociális igazgatás szempontjából fontos adatokkal kiegészíttessék. Vizsgálat tárgyává tettük azt, hogy a községi jegyzők hány oly nyilvántartást vezetnek, avagy jelentést tesznek, amelyben statisztikai szempontból is értékes adatok vannak. A közigazgatási évkönyv és előjegyzési naptár 78 különböző ily tárgyra vonatkozó előjegyzést tartalmaz.¹ Ezek között számos olyat találunk, amelynek elintézése során a szociális viszonyokat megvilágító adatokhoz jutunk. Ilyenek:

Atyai hatalom és t. és t. gyámság alatt állók névjegyzéke. (129.000/1902. B. M. sz. rendelet.)

Bábák nyilvántartása. (1908: XXXVIII. te. 27. §.)

Büntetett előéletűek nyilvántartása (31.464/1911. B. M. sz. rendelet).

Dajkaságba adott gyermekek nyilvántartása (1908: XXXVIII. te. 9. §. 6000/1931. M. E. sz. rendelet III. feje.).

Egyesületek, körök, társaságok, munkásegyletek nyilvántartása (1934/1873. B. M. sz., 1058/1875. B. M. sz., 77.000/1922. B. M. sz. rendeletek.).

Elhagyott gyermekek nyilvántartása (50.000/1899 B M sz. rendelet.).

¹ Közigazgatási évkönyv és előjegyzési szaknaptár, XXXIX. évf., Budapest, 1936., 193. 1.

Elhelyezést kereső, munkásigazolvánnyal, cselédkönyvel bíró munkások és gazdasági cselédek nyilvántartása (1898: II. te. 77. §., 11.180/1899. F. M. sz., 77.000/1926. F. M. sz., 71.000/1932. F. M. sz., 24.200/VI. 3. 1934. F. M. sz. rendeletek).

Életuntak nyilvántartása (253.000/1928. B. M. sz. rendelet).

Építési engedélyek nyilvántartása (Vármegyei építési szabályrendelet).

Fertőző betegségek törzskönyve (36.500/1930. N. M. M. sz. rendelet 3. §. II. és 6. §. II. c. mell.).

Gazdasági cselédkönyvek nyilvántartása (1906: XLV., XLVI. törvénycikkek 48.000/1907. F. M. sz. rendelet 18. §. A. mell.).

Gazdasági munkásigazolványok nyilvántartása (1898: II. törvénycikk 2.000/1898. F. M. sz., 11.180/1899. F. M. sz. rendeletek).

Gazdasági munkásszerződések nyilvántartása (28.500/1925. F. M. sz. rendelet).

Gyámoltak és gondnokoltak törzskönyvei (129.000/1902. B. M. sz. rendelet 45., és 46. §.).

Gyógyfürdők idényjelentése (44.404./1893. B. M. sz. rendelet).

Hadigondozott családtagok nyilvántartása (1933: VII. te. 2. és 22. §. 9.300/1933. H. M. ein. hg. rendelet. Ut. 176. p. i. bek. d. alp.).

Hadiözvegyek nyilvántartása (1933: VII. te. 2. §. B. p. és 22. §., 9.300/1933. H. M. ein. hg. sz. rendelet. Ut. 179. p. 1. bek. b. alp.).

Hadirokkantak nyilvántartása (1933: VII. te. 2. §. A) p. és 22. §. 9.300/1933. H. M. ein. hg. sz. rendelet. Ut. 179. p. 1. bek. a. alp.).

Halottképek nyilvántartása. (1908: XXXVIII. te. IX. §. 4. p.)

Halvaszületések és elvetélések nyilvántartása. (80.000/1906. B. M. sz. A. U. 80. §., 43.000/1929. N. M. sz. és Ut. 7. §., 97.000/1928. B. M. sz. rendelet.)

Iskolai mulasztási kimutatás. (130.700/1922. V. K. M. sz. rendelet.)

Járadéksegélyben részesülő hadigondozottak nyilvántartása (1933. VIII. te. 8. §. és 22. §., 9.300/1933. H. M. ein. hg. rendelet Ut. 179. p. i. bek. f. alp.).

Kórházakban ápolásra nem minősített, valamint ezekből elbocsájtott betegek nyilvántartása. (1908: XXXVIII. te. 9. §., 6.000/1931. M. E. sz. rendelet III. fej.)

Közlekedési balesetek nyilvántartása (301.489/1927. B. M. sz., 247.932/1929. B. M. sz. rendeletek).

Közsegélyre szorultak nyilvántartása. (1886: XXII. te. 8. §., 51.000/1899. B. M. sz., 32.000/1899. B. M. sz., 6.000/1931. M. E. sz. rendeletek.)

Marhahús árakról havi kimutatás. (29.120/1927. H. M. sz. rendelet.)

Nem közveszélyes elmebetegek, ártalmatlan hülyék, süketnémák, vakok, nyomorékok nyilvántartása. (1908: XXXVIII. te. 9. §. 6.000/1931. M. E. sz. rendelet III. fej.)

Népgyűlések nyilvántartása. (268.000/1927. B. M. sz. rendelet.)

Orvosi gyógykezelés nélkül elhalt hét éven aluli gyermekek nyilvántartása. (1867: XIV. te. 20. §.)

Pellagra betegek nyilvántartása. (9.354/1899. B. M. sz. rendelet.)

Pézellátást nem élvező hadigondozottak nyilvántartása. (1933: VII. te. 25. és 22. §§.:» 9-300/1933– H. m. ein. hg. rendelet. Ut. 179. p. i. bek. f. alp.)

Pincérnők és kéjrnők nyilvántartása. (160.100/1926. B. M. sz. rendelet.)

Próbára bocsátott fiatalok nyilvántartása. (160.000/1909. B. M. sz. rendelet 42. §. V. mell.)
 Sportegyesületek nyilvántartása. (119.000/1926. V. K. M. sz. rendelet.)
 Szülőtlen hadiárva nyilvántartása. (1933: VII. te. 2. §. C. p. és 22. §. 9.300/1933. H. M. eln. hg. rendelet. Ut. 179. p. t. bek. c. alp.)
 Talált, valamint hatóságilag elhagyott hét éven felüli gyermekek nyilvántartása. (1908: XXXVIII. te. 9. §., 6.000/1931. M. E. sz. rendelet III. fej.)
 Tankötelesek törzskönyve. (1921: XXX. te., 130.700/1922. K. M. sz. rendelet.)
 Tanoncok nyilvántartása. (78.000/1923. K. M. sz. rendelet 194. §.)
 Tejtermeléssel üzletszerűen foglalkozók és azok állatainak nyilvántartása. (100.000/1932. F. M. sz. rendelet 140. §.)
 Tífuszbacillusgázák nyilvántartása. (212.000/1933. B. M. sz. rendelet III. r.)
 Tífuszbeteg nyilvántartása. (212.000/1933. B. M. sz. rendelet II. r. 9. bek.)
 Toloncok nyilvántartása. (9.389/1885. B. M. sz., 17.676/1904. B. M. sz., 32.654/1915. B. M. sz., 27.210/1907. B. M. sz., 186.081/1925. B. M. sz. rendeletek.)
 Trahomás betegek nyilvántartása. (110.000/1903. B. M. sz. rendelet A. mell.)
 Tuberkulotikus betegek nyilvántartása. (191.049/1912. B. M. sz., 36.500/1930 N. M. M. sz. rendeletek.)

Nem feladatom véleményét nyilvánítani arról, hogy a jegyzőségeknek munkaerővel való ellátottsága a ráruházott összes feladatok megoldása szempontjából kielégítő-e, vagy sem. Ettől teljesen függetlenül rá kell mutatnom arra, hogy mindezeknek az adatoknak statisztikai rendszerességgel való kijegyzése, feldolgozása és a törzskönyvbe való bevezetés által lehetővé vált állandó, hosszú időközön keresztül való megfigyelése, felbecsülhetetlen hasznára válnék szociális igazgatásunknak.

Az az ellenvetés, hogy a községi jegyzőnek faluja minden viszonyáról a fejében sokkal tisztább képe van, mint amelyet bármely hosszadalmas és fáradtságos statisztika nyújthatna, ma már egyáltalában nem helytálló. A vidékre való kiszállásaim alkalmából szerzett személyes tapasztalatokból tudom, hogy mily nagy a tájékozatlanság a vidéken a helyi adatok tekintetében. A helyi hatóságoknak a mai gyorsan lüktető bonyolult életben nincsen, de megfelelő feljegyzések nélkül alig is lehet kellő áttekintésük, körzetüknek szociális szempontból figyelmet érdemlő állapotairól.

De még ha fel is tesszük azt, hogy egyes kiváló tehetségű és szorgalmú közigazgatási tisztviselők, hosszas szolgálat után, a helyi tapasztalatoknak és ismereteknek oly végtelenül változatos nagy tömegét el tudják magukban oly módon raktározni, hogy minden segédeszköz nélkül igazgatási teendőik kifogástalan célszerű ellátására képesek, még ebben az esetben is számolva azzal a körülménnyel, hogy az illető igazgatási helyre idővel mégis más, új ember kerül, akinek helyi ismeretei nem oly tökéletesek, feltétlenül célszerű és szükséges, hogy a kifogástalan szociális igazgatás folytonosságának biztosítása érdekében a fentebb felsorolt értékes statisztikai adatok, hosszabb időre visszamenően összegyűjtve, rendelkezésre álljanak.

Természetes, hogy mindaz, amit itt a szociális statisztikai följegyzésekre vonatkozóan a községeket illetően mondtam, megfelelő alkalmazást kellene, hogy nyerjen a szolgabírói és az alispáni hivataloknál is. De különösen fontos a helyi statisztikai tevékenység fejlesztése a városoknál, amelyekben a lakosság foglalkozása és egyéb életviszonyainak nagyobb változatossága miatt a viszonyok áttekintése nehezebb és amelyeknél

a szociális problémák is sokkal élesebben mutatkoznak. Örömmel tapasztaljuk azért, hogy a városok egyre behatóbban fejtenek ki statisztikai tevékenységet, aminek bizonyossága Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatala igazgatójának, Illyefalvi I. Lajosnak szerkesztésében megjelenő Magyar Városok Évkönyve. Több törvényhatósági város, sőt megyei városok is, oly hasznát látták már eddig is statisztikai munkálataiknak, hogy ezeknek biztosítására és állandósítására önálló rendeltetésű statisztikai irodákat létesítenek.

Az országos adatgyűjtések mellett, amelyek a számlálási egységek nagy tömegét vizsgálják, a kisebb közigazgatási egységeknek kisebb tömegekre szorított adatgyűjtése statisztikai tudományos szempontból is igen értékes lehet. Amíg a nagy tömegek az általános tulajdonságokat fejezik ki világosabban, addig a kisebb tömegek vizsgálatánál inkább a tömeg különleges, változatos oly tulajdonságai fejeződnek ki, amelyek az országos átlagokban csak elmosódva érzékelhetők.

A kisebb tömegekkel foglalkozó statisztikusoknak azért gondosan kerülniök kell az általánosítást. Miként Földes Béla egyik tanulmányában írja, „a kis szám is értékes, a konkrét jelenséget megvilágítja, amire a nagy szám nem képes. A nagy szám eltávolodik a valóságtól, a kis szám közeledik a valósághoz”. A falukutatók mostanában oly nagyszámban megjelent szociális statisztikai munkáit is ennek a szempontnak figyelembevételével kell értékelni.

A helyi hatóságoknak nagyobb érdeklődése a helyi statisztikai adatok iránt igen üdvös hatással lenne a hivatalos adatgyűjtések megbízhatóságára is. A németbirodalmi statisztikai hivatal volt elnöke, Wagemann Ernő, egyik könyvében megemlíti, hogy Németországban, ha valamely statisztikai adatra azt mondják, hogy „hivatalos”, akkor bennfoglaltatik ebben az a gondolat, hogy „hogyan is lehetne annak megbízhatóságában kételkedni”. Hozzáfűzi ehhez Wagemann, hogy a német hivatalos statisztikának ez a hiteles jellege elsősorban annak köszönhető, hogy Németországban nagyműveltségű helyi hatóságok végzik az adatgyűjtés és ellenőrzés munkáját, akik saját ügykörük szempontjából is érdeklődéssel viseltetnek a begyűjtött adatokból kialakuló eredmények iránt.

Meg vagyok győződve, hogy Magyarország a kulturális versenynek ezen a terén is rövidesen nemcsak ki fog egyenliteni, hanem előnybe kerül. Ezt a meggyőződésemet a közigazgatási tisztviselői karunk magas színvonalára, amelyet ezek a továbbképző tanfolyamok is bizonyára még jelentősen emelni fognak és arra a tünetszerű körülményre alapítom, hogy ebben a tanfolyamban is a közigazgatási problémáknak oly sokasága között a statisztikának mindig hely jutott.